

Angelo Tosato, *Il matrimonio nel giudaismo antico e nel Nuovo Testamento*, Roma 1976, Città Nuova Editrice, ss. 118.

Praca A. Tosato stanowi owoc wieloletnich badań autora nad judaizmem międzytestamentowym. Ważność tego tematu, który był do niedawna mało uwzględniany jest bezsporna. Chcąc bowiem poznać naturę i oryginalność chrześcijaństwa trzeba najpierw wniknąć w świat pojęć judaistycznych, obejmujących wiarę, tradycję, liturgię, etykę, jako rzeczywistości, z których wyrosło i na których się kształtowało chrześcijaństwo. Obecnie Kościół jest w pełni tego świadom (czego dowodem może być soborowa wypowiedź o stosunku do judaizmu, DRN 4).

A. Tosato włącza się w to ekumeniczne nastawienie Kościoła, badając sposób pojmowania małżeństwa w czasach Jezusowych w tym celu, aby lepiej zrozumieć teksty NT na ten temat. Praca obejmuje trzy rozdziały: pierwszy omawia normę małżeństwa w starożytnym judaizmie i w NT (s. 27—47), drugi analizuje koncepcję małżeństwa w starożytnym judaizmie i w Ewangeliach (s. 49—80), trzeci dotyczy koncepcji małżeństwa w listach św. Pawła (s. 81—98).

W rozdz. I autor porusza kwestię natury prawno-moralnej rozwodu w judaizmie (por. Mt 19, 3). U narodów środkowego Wschodu był dość powszechny zwyczaj rozwodów i poligamii. Praktyka ta miała miejsce także w Izraelu. Natomiast w świecie grecko-rzymskim znane były rozwody, ale bez uprawiania poligamii. Stopniowo jednak w judaizmie

narastała świadomość, że tego rodzaju praktyki w małżeństwie stanowią wypaczenie nauki Bożej. W świetle objawienia utrzymało się zrozumienie dla nowej normy moralnej, odzwierciedlającej pogłębiony sens miłości ludzkiej oraz oparty na tym sens jedności małżeństwa. Dość powszechna stała się w Izraelu interpretacja, która wychodziła z faktu stworzenia mężczyzny i niewiasty w jednym ciele, widziała w instytucji małżeńskiej realizację planu Stwórcy jako zamierzonej przez Niego jedności dwojga osób.

Takie rozumienie małżeństwa przejął Chrystus, wyjaśniając dokładnie jego implikacje moralne, które autor omawia w rozdz. II. W świetle nauki Chrystusa monogamia i nierozzerwalność są dwoma wewnętrznymi aspektami naturalnej instytucji małżeństwa. Jedność „Adam-Ewa” stanowi w wypowiedziach Jezusa archetyp każdego małżeństwa. Dla chrześcijan małżeństwo odzwierciedla wielkie misterium oblubieńczej jedności Kościoła z Chrystusem. W małżeństwie chrześcijańskim Bóg w Chrystusie i przez Chrystusa powoduje uswięcenie kontrahentów. Tego rodzaju zjednoczenie z Chrystusem czyni z małżeństwa ludzkiego znak i narzędzie zbawczego działania Boga, który „oznacza” to, co realizuje i realizuje to, co „oznacza”.

W rozdz. III autor przedstawia podstawową przesłankę dla modelu instytucji małżeństwa według św. Pawła, którą stanowi jedność „Chrystus — Kościół”. Tę relację zaślubin między Chrystusem i Kościołem Paweł pojmuje na bazie judaistycznej koncepcji małżeństwa, tj. w oparciu o model „Adam — Ewa” oraz terminologię judaistyczną związaną z małżeństwem (por. Ef 5, 22—23. 31—32).

Praca A. Tosato wykazuje jednoznacznie, że aktualna doktryna magisterium Kościoła o małżeństwie jest w swej istocie wierna nauce o małżeństwie zawartej w Piśmie św. Autor w jasny sposób przedstawił stopniowy rozwój doktryny o małżeństwie w konkretnych warunkach społecznych. Przy tym poszerzył chrześcijańską naukę objawioną o małżeństwie rozważaniami na temat samej natury mężczyzny, kobiety, miłości, małżeństwa, dzieci i społeczności ludzkiej. Dopiero z tak wypracowanej ogólnej koncepcji małżeństwa wyprowadził jako jej konieczne dopełnienie wymiar moralny i prawny. Ponadto stwierdził, że starojudaistyczna praktyka, prawo i kultura odnośnie do małżeństwa zawierają wiele elementów podobnych do sytuacji istniejącej w dzisiejszym świecie niechrześcijańskim.

Omawiane studium, choć niezbyt obszerne, ułatwia zrozumienie objawionej nauki o małżeństwie. Chociaż zawarta jest ona w słowie Bożym, nie została narzucona *ab extrinseco*, ale dojrzewała powoli w świadomości człowieka poprzez jego osobiste doświadczenia, oparte o samą strukturę bytu ludzkiego. Ukazując ten proces autor wniósł znaczny wkład w pogłębienie teologiczno-prawnej wiedzy na temat natury samego małżeństwa i jego związku z Chrystusem.

Czesław Rychlicki